[illegible]

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี (จ.ม.)

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๖

พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี จ.ม. อายุ ๗๘ ปี ข้าราชการบำนาญชั้นตรี สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรม เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๒๖ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ หีบก้านแย่งพร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นทรงรับพิธีการศพไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืนกำหนด ๗ คืน แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับนางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ไว้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ตลอดเวลาที่ป่วยอีกด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างสุดซึ้งหาที่เปรียบมิได้ หากดวงวิญญาณของนางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี อาจทราบด้วยญาณวิถีใดคงจะมีความโสมนัส ปลื้มปิติยินดีและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง

ทั้งนี้นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ และเกียรติยศอันสูงสุดแก่นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี และวงศ์ตระกูล

ข้าพระพุทธเจ้า บุตร ธิดา ตลอดจนญาติพี่น้องในสกุล "พันธุ์ทวี" ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมใต้เบื้องพระยุคลบาท ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า พลเรือตรี พิณ พันธุ์ทวี

บุตร ธิดา หลาน และญาติพี่น้องทุกคน

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๔๗๘๒ **สำนักพระราชวัง**

๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๖

นางหวีวัฒน์ พันธุ์ทวี จ.ม. อายุ ๘๒ ปี ข้าราชการบำนาญชั้นตรี สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง ณ โรงพยาบาลสมิติเวช กรุงเทพมหานคร เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๕.๕๐ น.

วันจันทร์ ที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๗.๓๐ น. พระราชทานน้ำหลวงอาบศพพร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาพระสิทธิพยากรณ์ วัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหีบก้านแย่งประกอบศพ และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการนี้ มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน.

บุญสม พิมพ์.

หาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางหวีวัฒน์ พันธุ์ทวี
	เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้และเจ้าพนักงาน
	ที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๔๘๔๘

สำนักพระราชวัง

๑๒ ตุลาคม ๒๕๒๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ บำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน พระราชทานศพ นางหวีวัฒน์ พันธุ์หวี จ.ม. ที่ศาลาพระสิทธิพยากรณ์ วัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ ที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูปบังสุกุล

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

บุญสม พิมพ์.

วิชัย ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางหวีวัฒน์ พันธุ์หวี
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๑๐๒๙๘

สำนักพระราชวัง

๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ในการพระราชทานเพลิงศพ นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี จ.ม. ที่เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันพุธ ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เวลา ๙.๐๐ น. เชิญหีบศพออกจากสุสานไปตั้งบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาพระสิทธิพยากรณ์ วัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหีบก้านแย่งประกอบศพ

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เวลา ๑๐.๐๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๕.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๓๐ น. พระราชทานผ้าไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง

วันศุกร์ ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เวลา ๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตรและภัตตาหารสามหาบ ในการเก็บอัฐิ.

บุญสม/พิมพ์/ ๑๒ /หาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้และเจ้าพนักงานที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

[signature]

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๑๖๗๓

สำนักพระราชวัง

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๖

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพ นางหวีวัฒน์ พันธุทวี จ.ม. ที่เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ เวลา ๑๗.๓๐ น.

แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว ไว้ทุกข์

ประณมรัตน์/พิมพ์/ [signature] /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางหวีวัฒน์ พันธุทวี เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี

ชาตะ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๔๔

มตะ ๕ ตุลาคม ๒๕๒๖

อาลัยถึง
คุณ ทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ที่รัก

คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นบุตรีท่านขุนวิฑูรดรุณกร และนางแม้น วิฑูรดรุณกร (สกุลเดิม มงคลประทีป) ท่านผู้มีพระคุณทั้งสองได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว

คุณทวีวัฒน์ มงคลประทีป เกิดเมื่อ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๙ ที่บ้านในโรงเรียนสวนกุหลาบ มีน้องสาวร่วมบิดามารดา ๒ คน คือ นางฉวี เจริญผล เจ้าของร้านชัยชนะ ขายเครื่องอะหลั่ยรถยนต์ อีกคนหนึ่ง นางสาวถวิล มงคลประทีป ได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว เมื่อมีอายุ ๒๕ ปี

คุณทวีวัฒน์ เป็นนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา โรงเรียนเดิม ตั้งอยู่ถนนราชดำเนินกลางตัดกับถนนดินสอ สี่แยกตึกดิน เรียนสำเร็จ สอบวิชาครูได้แล้ว ได้เริ่มต้นเป็นครูสอนที่โรงเรียนสตรีวิทยาแห่งนี้ และเมื่อโรงเรียนสตรีฯได้ย้ายมาอยู่ที่แห่งใหม่ซึ่งได้สร้างขึ้นสมัยพลเรือเอกหลวงสินธุสงครามชัย เสนาธิการทหารเรือ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เท่าที่ปรากฏแก่สายตาท่านเวลานี้ตรงวงโค้งอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ใกล้กับวัดรังษี (วัดบวรนิเวศน์) ตรงข้ามกับโรงเรียนสตรีวิทยาหลังเก่า ครูทวีวัฒน์ก็คงเป็นครูสอนที่โรงเรียนสตรีวิทยาต่อไปเช่นเดิม ไม่เคยย้ายไปสอนที่อื่นใด

เมื่อคุณทวีวัฒน์ มงคลประทีป ได้แต่งงานกับข้าพเจ้าครั้งเป็นเรือโทพิณ พันธุ์ทวี เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ก็ยังทำหน้าที่ครูต่อไปตามเดิม จำได้ว่าเธอเป็นครูสอนวิชาประวัติศาสตร์, ภูมิศาสตร์, คัดไทย, เลขคณิต และอื่น ๆ ตามที่อาจารย์ใหญ่เห็นเหมาะสม นอกจากมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาหารแล้วยังเป็นครูที่เขียนลายมือสวย ชัดเจน จึงได้รับหน้าที่เป็นผู้เขียนใบสุทธิ ต.2ก. และเป็นนายทะเบียน

ที่สำคัญที่สุด คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นครูที่มีความสามารถถ่ายทอดวิชาให้แก่ลูกศิษย์ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย แม้จะได้เข้มงวดกวดขันระเบียบวินัย และการศึกษาหนักไปก็ตาม นักเรียนก็เคารพรักครูทวีวัฒน์ของเขามาก ไม่เคยลืมครูทวีวัฒน์ของเขาเลย แม้ในกาลต่อมาลูกศิษย์ได้เป็นใหญ่เป็นโต มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงเป็นท่านผู้หญิง เป็นคุณหญิง และเป็นคุณหลายคนที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในเวลานี้ก็ไม่น้อย ก็ยังไม่ลืมครูทวีวัฒน์ เมื่อล้มป่วยได้ทราบข่าวก็มาเยี่ยมถามอาการกันมากมายไม่เว้นแต่ละวัน และเนื่องจากคุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี มีนิสัยเยือกเย็น โอบอ้อมอารี เสียสละช่วยผู้อื่นยามจำเป็น รู้สึกสำนึกในหน้าที่ ได้รับความไว้วางใจของผู้ใหญ่มาทุกยุคสมัย มีระเบียบวินัย ทำงานจริงจังไม่รังเกียจงาน จึงมีเพื่อนครูทั้งในโรงเรียนสตรีวิทยาและโรงเรียนอื่นมากมาย แม้เป็นรุ่นน้องหรือรุ่นหลัง ๆ ต่อมาก็รักนับถือเคารพในความเป็นผู้ใหญ่ของเธอเป็นผู้รู้คุณและมีกตเวทิตาคุณต่อผู้มีอุปการะคุณ ประกอบกิจกรรมทางกุศลสม่ำเสมอมิได้ขาด รักลูกหลาน ดูแลทุกข์สุขการเป็นอยู่ในชีวิตและการศึกษาของเขาตลอดเวลา คอยตักเตือนแนะนำให้ขยันหมั่นเพียรประพฤติตนเป็นคนดีสามัคคีกันตลอดมา จนกระทั่งเมื่อป่วยลงก็ยังคงเป็นห่วง มีโอกาสสามารถสั่งสอนได้ก็มิได้เว้นที่จะแนะนำอบรม จนกระทั่งใกล้วาระสุดท้ายแห่งชีวิตที่ต้องทนทุกข์ทรมานจากการเบียดเบียนของโรคร้าย ก็ยังแสดงให้เห็นว่าห่วงใยในลูกหลานมาก

คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นครูประจำที่โรงเรียนสตรีวิทยา เริ่มแต่สมัย คุณหญิงวัชรินทร์ เสวี, อาจารย์ศิริ จีณาสา, คุณหญิงอาภรณ์ กฤษณามระ และจนถึง อาจารย์ กรองทอง และคุณหญิงบุญเจือ ไชยภัฏ เป็นอาจารย์ใหญ่

คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี รับราชการงานครูได้เป็นข้าราชการชั้นตรี ได้รับพระราชทานตราจตุรถาภรณ์มงกุฎไทย ได้ลาออกจากราชการเมื่ออายุ ๕๗ ปี

คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี มีบุตรธิดา ๔ คน คนที่หนึ่ง นาวาเอกหญิงพันธุ์ทิพย์ เหราบัตย์ (แต่งงานกับนาวาเอกถวัลย์ เหราบัตย์) สำเร็จจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฐศาสตร์ สาขาการต่างประเทศ เมื่อได้ปริญญาแล้วได้เข้ารับราชการในกองทัพเรือในปีนั้น เวลานี้รับราชการอยู่โรงเรียนนายทหารเรือพระราชวังเดิม คนที่สอง เด็กหญิงพรรณพิณ พันธุ์ทวี ถึงแก่กรรมแล้วเมื่อประมาณ ๔๐ ปีที่ผ่านมา อายุเพียง ๒ ปีเศษเท่านั้น คนที่สาม ร้อยโท พีรวัฒน์ พันธุ์ทวี สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนแล้วไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ สำเร็จได้ B.Sc. (Eng) วิชา Mechanical Engineering เวลานี้เป็นผู้อำนวยการ บริษัท วอร์เนอร์ แลมเบิท (ประเทศไทย) จำกัด ได้แต่งงานกับ แพทย์หญิงฐิติมา ชาญเลขา คนที่สี่ นางจุฑาทิพย์ สมิธ (แต่งงานกับนายมัลคัม สมิธ ชาวอังกฤษ) สำเร็จการศึกษาการบัญชีสาขาเศรษฐศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เวลานี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ Surrey ประเทศอังกฤษ ตั้งบริษัทเกี่ยวกับการออกแบบรับเหมาที่ลอนดอน

นอกจากนี้ คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี มีหลานยาย 5 คน

นายถิระ (เติม) เหราบัตย์

นายภานุ (ต้อม) เหราบัตย์

นางสาวจตุพร (ตู้) เหราบัตย์

นายตะวัน (เต้ย) เหราบัตย์

เด็กชายชลธี (ตั๋ง) เหราบัตย์

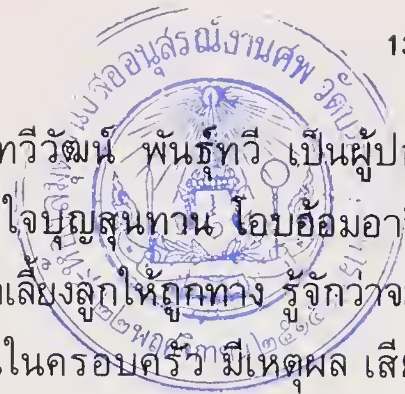
หลานย่าอีก 3 คน

นายรติ (ต้น) พันธุ์ทวี

นางสาวพิทุมา (แต้ว) พันธุ์ทวี

เด็กชาย ปกรณ์ (ตุ๋ม) พันธุ์ทวี

ทุกคนอยู่ในวัยศึกษา

ในชีวิตการแต่งงาน ๕๑ ปีเศษ คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นผู้ปกครอง เป็นแม่ศรีเรือนที่ดีมาก รู้จักค่าของเงิน ใจบุญสุนทาน โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่น กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ รู้จักเลี้ยงลูกให้ถูกทาง รู้จักว่าจะอยู่กับเด็กวัยรุ่นอย่างไร ทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว มีเหตุผล เสียสละ ไม่กีดกันข้าพเจ้าที่จะไปประกอบกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความจงรักภักดีเทิดทูนล้นเกล้าล้นกระหม่อมทั้งสองพระองค์ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์ เมื่อข้าพเจ้าต้องจากไปศึกษา และปฏิบัติหน้าที่การงานในประเทศเดนมาร์ค ประเทศเยอรมัน ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองเป็นเวลา ๘ ปีเต็ม คุณทวีวัฒน์ ก็ได้ปกครองดูแลบุตรธิดา และอุปการะผู้มีพระคุณให้ได้รับความสุขในชีวิตบั้นปลายของท่าน

เมื่อข้าพเจ้าครบปลดเกษียณอายุเมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๘ คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ปลื้มปิติยินดีเป็นล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ เมื่อได้ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระกระแสรับสั่งแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นราชองครักษ์พิเศษ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาปฏิบัติงานด้านการสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบภัยต่าง ๆ ตามพระกระแสรับสั่งฯ ร่วมกับผู้มีหน้าที่ในงานด้านนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ

สุขภาพของคุณทวีวัฒน์ ไม่สมบูรณ์นักเพราะนัยน์ตาทั้งสองข้างเป็นต้อกระจก และได้รับการผ่าตัดแล้วทั้งสองตา ไม่สามารถแลเห็นอะไรได้ชัดเช่นกาลก่อน แม้ลูกชายจะได้ให้แพทย์ตาตรวจทำแว่นช่วยการแลเห็น ก็ปรากฏว่า ไม่มีเล็นซ์ช่วยขยายให้มีสายตาดีกว่านี้ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้สุขภาพทางกายใจไม่สมบูรณ์ จนเป็นคนอ่อนแอไป กับทั้งเมื่อปี ๒๕๒๒ ยังปรากฏว่า เป็นโรคหัวใจโตอีกด้วย ได้รับการรักษาจากแพทย์ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎ และแพทย์ที่โรงพยาบาลสมิติเวชมานานพอสมควร อาการทรง

อยู่ ไม่เลวร้ายลง

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๒๖ ข้าพเจ้าต้องพาคุณทวีวัฒน์ ไปให้แพทย์หญิงวิจิตรา (ลูกศิษย์เมื่อเป็นนักเรียนสตรีวิทยา) ตรวจ ปรากฏว่า คุณทวีวัฒน์ เลือดน้อย ขาดน้ำ ผิวหนังแห้ง ปากแห้ง มีเม็ดเลือดเพียง ๑๘ ในเรือนร้อยเท่านั้น ความจริงคุณทวีวัฒน์ควรมีถึง ๓๒ แพทย์ลูกศิษย์จึงต้องรับตัวคุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ครูของเขาไว้โรงพยาบาลเพื่อตรวจให้ละเอียด เพราะคุณทวีวัฒน์ รู้สึกเบื่ออาหาร อ่อนเพลียมาตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมแล้ว และนายแพทย์อื่นได้ตรวจอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วก็ให้น้ำเกลือ ให้เลือด ให้ยาขนานต่าง ๆ ตลอดจนควบคุมอาหาร เพื่อช่วยกันทำให้คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี แข็งแรงขึ้น มีกำลังต้านทานมากขึ้นเพื่อช่วยให้ทำการกำจัดโรคมะเร็งที่เกิดจัดตัวก่อขึ้นแล้วแห่งหนึ่ง แต่ความพยายามของนายแพทย์หลายประการไม่ได้ผล คือ ไม่สามารถจะทำให้คุณทวีวัฒน์ มีกำลังแข็งแรงมากพอที่จะต่อสู้วิธีการกำจัดมะเร็งนั้นได้ เพราะอายุมากประการหนึ่ง โรคอื่นแทรก เช่น เบาหวาน ไตอักเสบ จนกระทั่งโรคมะเร็งที่เพิ่งเกิดขึ้นเริ่มกระจายตัวออกไปถึงอวัยวะสำคัญ ๆ แล้ว เช่น ตับ ทำให้ปวดร้าวทั่วตัวทั้งกระดูกและกล้ามเนื้อ แขนบวม ขาลีบไปข้างหนึ่ง เลือดไม่มีไปเลี้ยงมันสมองพอ

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๒๖ นายแพทย์เชิญให้ข้าพเจ้าไปดูผลการตรวจปอดด้วยเอ๊กซ์เรย์ และขอให้ลงนามอนุญาตให้ทำการเจาะปอดข้างขวาของคุณทวีวัฒน์ เพื่อดูดลมดูดน้ำออก เพื่อให้คุณทวีวัฒน์หายใจได้สะดวก เพราะปอดข้างขวาแฟบไป ได้เจาะปอดและดูดน้ำ, ลม ออกได้สามขวด อาการไม่ดีขึ้น คนไข้ซีด ไม่มีเลือด นายแพทย์ต้องการเลือดหมู่เดียวกับคุณทวีวัฒน์และเป็นเลือดสดจากผู้บริจาคที่อยู่ใกล้ พบว่าเลือดของหลานชาย นายถิระ และนายภานุ เป็นเลือดกลุ่มเดียวกับเลือดของคุณยายของเขา เขายินดีสละให้ ได้มาคนละ ๓๕๐ ซี.ซี. หน้าตาคุณยายดีขึ้น ริมฝีปากแดงเรื่อ หน้าตาอิ่ม

เอิบแจ่มใส แต่ไม่ยอมลืมตา หลับพริ้มอยู่ตลอดเวลา นาน ๆจึงจะยอมลืมตาตามคำขอของลูกหลาน และนางพยาบาลที่เธอชอบ ครั้งสองครั้งแล้วก็หลับตาพริ้มต่อไป ประสาทหูยังใช้การได้ เคยตอบให้ข้าพเจ้าได้ยิน เมื่อข้าพ-เจ้าปรารภกับคุณฉวี น้องคุณทวีวัฒน์ ที่มาเฝ้าพยาบาลอยู่ด้วยว่าเราพูดไปบ่อย ๆถามเขาบ่อย ๆเขาจะได้ยินหรือเปล่าก็ไม่รู้ ทันใดนั้นข้าพเจ้าก็ได้ยินคุณทวีวัฒน์ที่นอนหลับตาพริ้มเปล่งเสียงออกมาอย่างชัดเจนว่าได้ยินซี ทำไมจะไม่ได้ยิน ซึ่งเป็นคำพูดประโยคสุดท้ายของเธอที่พูดกับข้าพเจ้า ประมาณ ๖-๗ วัน ก่อนที่จะสิ้นใจ ประโยคนี้ยังก้องหูข้าพเจ้าอย่างมิมีวันจะลืมได้ เพราะเป็นประโยคสุดท้ายที่เธอพูดเปล่งเสียงตอบข้าพเจ้าได้ ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าดีใจขึ้นบ้าง คิดว่าเลือดคงขึ้นเลี้ยงมันสมองได้บ้างแล้ว

การดูดน้ำดูดลมจากปอดข้างขวา ไม่ได้ผลอะไรมากนัก หรือว่าไม่สามารถช่วยอะไรได้เลยค่อนข้างจะใกล้เคียงกว่า เพราะอะไร ๆหลายส่วนมันไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้แล้ว เสียงจากคุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ในตอนท้ายนี้ก็คงได้ยินแต่เสียงร้องตะโกนว่า “เจ็บ ๆ ๆ” และบอกไม่ได้ว่าปวดเจ็บที่ใด เคลื่อนไหว เปลี่ยนอิริยาบถไม่ได้ แม้แต่พลิกตัว ตะแคงตัว อาหารก็ใส่ทางเส้นเลือด รสอาหารก็เต็มไปด้วยยาที่หมอให้ทานทุกมื้อเท่านั้น ผู้ป้อนอาหารก็บกพร่องในศีลข้อสี่ทุกครั้ง ข้าพเจ้าไปเฝ้าไข้รู้สึกเวทนา คุณทวีวัฒน์ ภรรยาคู่ชีวิตของข้าพเจ้าอย่างจับใจ ความกล้าหาญของทหารของชาติหนีออกไปจนหมดสิ้น เสียน้ำตาหลายสิบครั้งในระยะเวลาสิบห้าวันก่อนที่คุณทวีวัฒน์ภรรยาคู่ทุกข์สุขของข้าพเจ้าจะตัดช่องน้อยแต่พอตัวหนีข้าพเจ้าไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้น

วันอาทิตย์ที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๒๖ ข้าพเจ้าได้ไปเฝ้าไข้อยู่ตั้งแต่ ๐๙.๐๐ น. ทราบจากพันธุ์ทิพย์ลูกสาวผู้เฝ้าไข้ร่วมกับนางพยาบาลที่จ้างมาปรนนิบัติให้ยา ป้อนอาหาร ทำความสะอาดและควบคุมดูแลสายระโยงระยางต่าง ๆที่ติดตัวคุณทวีวัฒน์ เพื่อทำการรักษานั้นว่า เมื่อเช้ามีเลือดปนออกมา เวลา

ถ่าย เห็นสีดำ ข้าพเจ้านึกทันทีว่า อาการหนักมากยิ่งขึ้น ความหวังที่จะรักษาให้หายหรือมีอายุยาวต่อไปตามหมดคาดคะเนบอกข้าพเจ้าไว้คงสั้นเข้ามามาก ใกล้เที่ยง น้ำเกลือที่ให้ร่างกายที่เจาะใส่ที่เส้นเลือด ปรากฏว่าน้ำเกลือไม่เข้าเส้นเลือด แขนขวาที่ถูกเจาะก็บวม การหาเส้นเจาะก็หายาก กว่าจะทำได้ก็กินเวลานาน ข้าพเจ้าคิดในใจว่า ไม่ต้องเจาะใหม่ดีกว่า ไม่มีผลอย่างใดเกิดแก่คนเจ็บเลย ประมาณบ่ายสามโมง คนเฝ้าไข้โทรศัพท์บอกมาให้ข้าพเจ้าไปเร็ว ๆฝนก็กำลังตกมาก น้ำท่วมถนน ข้าพเจ้ารีบมา พบนายแพทย์และนางพยาบาลกำลังพยาบาลกันอย่างเต็มที่ หมอบอกได้ฉีดยาช่วยการทำงานของหัวใจสองเข็มแล้ว การเต้นของหัวใจไม่แรงขึ้นเลยหมดหวัง ข้าพเจ้าได้ไปยืนอยู่ข้างซ้ายของคุณทวีวัฒน์ นอนหลับตาพริ้ม หายใจด้วยการช่วยของเครื่องครอบที่จมูก ประมาณหนึ่งนาทีครึ่งหรือสองนาที แล้วการหายใจครั้งสุดท้ายของคุณทวีวัฒน์ ภรรยาสุดที่รักของข้าพเจ้าที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา ๕๑ ปีเศษก็สิ้นสุดลงเมื่อประมาณ ๑๕.๕๐ น. ด้วยความสงบ ไม่มีการทุรนทุราย หรือกระตุกแต่อย่างใด ไปโดยสงบอย่างแท้จริงต่อหน้าข้าพเจ้า ผู้เฝ้า นางพยาบาลหลายคนที่เคยปฏิบัติดูแลรักษาซึ่งทุกคนต่างยืนสงบนิ่ง ไว้อาลัย โดยไม่มีคำสั่งจากผู้ใดแสดงความเสียใจและอาลัยรักคุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ที่ได้จากไปอยู่โลกอื่นไม่มีวันจะกลับมาพบกันอีก หลังจากที่ได้รับการทรมานอย่างแสนสาหัสมากกว่าสามเดือน ยังความเงียบเหงาและยังความเศร้าสลดใจแก่ผู้ที่อยู่ในที่นั้น หลายคนน้ำตาไหลพรากออกมาโดยไม่รู้สึกตัว และยังความเศร้าสลดใจอาลัยรักเกิดแก่ญาติ มิตร ลูกหลาน ที่ได้ทราบข่าวการถึงแก่อนิจกรรมของคุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นอย่างมาก รวมอายุได้ ๗๘ ปี

ข้าพเจ้าสูญเสียคุณทวีวัฒน์ คราวนี้ แม้ได้พยายามหักห้าม ความอ่อนแอดังที่เคยทำมาในอดีตแล้วก็อดกลั้นน้ำตาไว้ไม่ได้ ข้าพเจ้ายังจำหน้าตาของคุณทวีวัฒน์ได้เป็นอย่างดี เป็นภาพที่ปรากฏในแก้วตา ตอนกำลังจะสิ้นใจ คุณทวีวัฒน์ หน้าอิ่มเหมือนคนนอนหลับสบาย ๆ ตามปกติ มีรอยยิ้มบนใบ

หน้าเล็กน้อยใคร ๆ ก็สังเกตเห็นเช่นนี้ หลับตาพริ้มอย่างเป็นสุข ชรอยจะเป็นผลบุญกุศลที่คุณทวีวัฒน์ได้ทำไว้ในชาตินี้ ชีวิตจึงได้จบลงดังที่ประจักษ์แก่สายตาลูกหลานเหลนและมิตร เช่นนี้

ขอพระราชกุศลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล พระราชทานศพ นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ตั้งแต่วันที่ ๑๐ ถึงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๖ และตั้งแต่วันที่ ๒๓ ถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๖ จงเป็นปัจจัยให้ดวงวิญญาณของ นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ

พลเรือตรี พิณ พันธุ์ทวี

รำลึกถึงครูทวีที่รัก

ในการที่จะต้องเขียนคำไว้อาลัยให้คุณครูทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นเหตุให้ต้องฟื้นความหลังเมื่อเกือบ ๔๐ ปีมาแล้ว แม้จะเป็นเวลานาน แต่ช่วงเวลาที่ดิฉันรับราชการอยู่ใน ร.ร. สตรีวิทยาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๗ นั้น เป็นความประทับใจในบั้นปลายแห่งชีวิต ซึ่งคิดถึงเมื่อใดก็อดที่จะภูมิใจมิได้ สตรีวิทยาเป็นโรงเรียนสุดท้ายของดิฉัน อยู่นานกว่าโรงเรียนอื่น ประกอบกับได้คณะครูที่มีความสามารถ ร่วมใจรักใคร่สามัคคีกันเป็นอย่างดี สตรีวิทยาจึงสามารถดีเด่นขึ้นมาได้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

ครูทวี (ดิฉันขอเรียกเธอตามที่เคยเรียกในสมัยนั้น) เป็นหนึ่งในบรรดาครูผู้เข้มแข็งสามารถ ดิฉันขอสรุปความดีของเธอย่อ ๆ เพียง ๓ ประการคือ

๑. ความเป็นผู้ใหญ่สมวัย ทำงานด้วยความรับผิดชอบ มอบหมายอะไรให้เธอแล้วไม่เคยผิดหวัง เป็นที่ปรึกษาได้ทั้งของดิฉันและของเพื่อน ๆ ซึ่งทุกคนเรียกเธอว่า “เจ๊วี”

๒. ลายมือสวย นอกจากจะกำหนดให้เธอเป็นครูประจำชั้น ม.๔ ดิฉันมอบภาระให้เธอเป็นผู้เขียนทะเบียนใหญ่ของโรงเรียน เขียนใบสุทธิ และเขียน ต.๒ ก ชั้นเตรียมปีที่ ๒(สมัยนั้นมีนักเรียนราวห้าร้อยเศษ) และเป็นผู้สอนคัดไทยตั้งแต่ชั้นม. ๑ ขึ้นไป

๓. มีฝีมือในการประกอบอาหาร ครูทวีทำกับข้าวเก่ง แม้จะได้ครูซึ่งถนัดทางการครัวมาอยู่ด้วย เธอก็ต้องเป็นหัวหน้าการครัว ไว้ใจได้ไม่เฉพาะมีงานที่โรงเรียน แต่ทั้งในงานกาชาดและศิลปหัตถกรรม

แม้ครูทวีจะจากไปแล้ว แต่ความทรงจำถึงเธอจะคงอยู่ตลอดไป ขอกุศลบุญราศีและคุณความดีที่เธอบำเพ็ญไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของเธอสู่สุคติภาวะในสัมปรายภพเทอญ

คุณหญิงอาภรณ์ กฤษณามระ

ด้วยความรักและเคารพ

เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ที่ดิฉันได้พบคุณพี่ทวี (หรือ "เจ๊วี" ซึ่งเราเรียกจนชิน) ที่โรงพยาบาลสมิติเวช ทีแรกท่านจำไม่ได้ แต่สหายเก่าของท่านคือ อาจารย์ทิพยาภา ซึ่งไปกับเราด้วย ได้ฟื้นความทรงจำสมัยเป็นนักเรียนสตรีวิทยาตึกดิน จึงทำให้เจ๊วีจำได้ และคุยกันถึงอดีตที่สนุกสนาน ทำให้บรรยากาศครื้นเครง ต่างจากสภาพห้องคนไข้

แต่ในสภาพครื้นเครงเช่นนั้น ก็ยังทำให้ดิฉันห่วงอยู่เงียบ ๆ ในใจ เพราะมีอะไรบางอย่างในการเคลื่อนไหวที่ยากเย็นของเจ๊วี ที่ทำให้ดิฉันคิดถึงเพื่อนคนหนึ่งที่จากไปแล้วก่อนหน้านั้นคืออาจารย์สิรี บัวศรี ทั้ง ๆ ที่ คุณพี่พิณ บอกว่า "ดีขึ้นและกำลังจะกลับบ้านวันพรุ่งนี้" ดิฉันก็ยังห่วงว่า เราจะได้พบเจ๊วีอีกครั้งหนึ่งหรือไม่?

ดิฉันจะตามไปเยี่ยมที่บ้าน อุตส่าห์จดเลขที่บ้าน ซอยแยกของซอยทองหล่อ เพราะไม่ได้ไปหลายปีแล้ว แต่ธุระยุ่งร้อยแปด รวมทั้งน้ำท่วมอย่างมากมายกว่าทุกปี ก็ทำให้ไม่ได้ไปถึงบ้านบ้านนั้นเราเคยไปเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะวันที่ 27 พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันเกิดของพี่ชายเราซึ่งเราเคยพบเพื่อนฝูงมากมาย และได้ชิมฝีมือปรุงอาหารยอดเยี่ยมของเจ๊วี

ในอดีตที่เรายังมีร้านอาหารในงานกาชาด และงานศิลปหัตถกรรม เจ๊วีเป็น "แม่กองใหญ่" ของอาหารทั้งหลาย ที่จำได้และทำตามจนถึงทุกวันนี้ได้ คือ ข้าวหน้าไก่ คิดแล้วก็ยังติดรสอร่อยของข้าวหน้าไก่เจ๊วีที่ไม่มีของใครเหมือน

ลายมือก็สวยเรียบเป็นระเบียบและชัดเจน เวลาที่ท่านเดินเข้าโรงเรียนมาก็เห็นแต่ไกล เพราะร่างสูงสง่าหลังไหล่ตรงสมเป็นภริยาท่านทหารเรือใหญ่ พูดจาปราศรัยด้วยเสียงหนักแน่นเป็นที่นับถือของน้อง ๆ ทั่วไป

เจ๊วีน่าจะมีอายุยืนกว่านี้มาก เพราะท่านมีอนามัยดีเสมอมาในอดีต แต่เราจะกำหนดเองได้อย่างไรในเรื่องอายุขัย ? ต้องสรุปว่าโชคดีที่เราได้ "เจ๊วี" อยู่กับเราชั่วระยะหนึ่งของชีวิต และหวังว่าเดชะบุญกุศลที่ท่านและครอบครัวตลอดจนญาติมิตร จะบันดาลให้เจ๊วีที่รักและเคารพสงบอยู่ในสัมปรายภพชั่วนิจนิรันดร์

คุณหญิงบุญเจือ ไชยภัฏ

คุณเจ๊ที่รัก

"สวัสดี"

"สวัสดี จะไปไหน มีเรื่องร้อนอ่อนใจอะไรหรือ ฉันยินดีรับปรึกษาหารือ โดยยึดถือว่าเราเผ่าพันธุ์ไทย"

"ฉันเป็นครูอยู่สตรีวิทยา รับธุระคณะมาเป็นเรื่องใหญ่ ขอโทษตัวท่านนั้นคือใคร จึงมีใจเมตตาอารีครัน"

"อันตัวฉันเป็นผู้วิเศษ มาจากเขตเขาใหญ่ในไพรสัณฑ์ มีเรื่องอะไรเล่าไปได้ช่วยกัน"

"ถ้าเช่นนั้นจะเล่าให้เข้าใจ"

คำกลอนโต้ตอบกันตอนข้างบนนั้น มาจากบทละครเรื่อง "?" ซึ่งคุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี กับดิฉันได้แสดงร่วมกันเนื่องในงานรื่นเริงอย่างหนึ่งที่โรงเรียนสตรีวิทยาได้จัดให้มีขึ้น ช่วงนั้นยังเป็นระยะแรก ๆ ของสงครามโลกครั้งที่สอง เมืองไทยยังไม่เคยได้ถูกโจมตีทางอากาศจากฝ่ายตรงข้าม ยังคงสนุกกันได้อยู่พอสมควร

คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ก็คือเจ๊วีหรือคุณเจ๊ของพวกเราในยุคนั้น เราเรียกกันตามอาวุโสและตามความรักใคร่สนิทสนมกัน ดิฉันเรียกเธอทั้งสองชื่อสุดแต่จะนึกชื่อใดได้ก่อนก็เรียกด้วยชื่อนั้น คุณเจ๊แก่กว่าดิฉันปีหนึ่งแต่เธอเรียกดิฉันว่าพี่พันธุ์ตามอย่างที่พวกครูรุ่นน้องเขาเรียกดิฉัน เมื่อความสนิทสนมงอกงามออกไปถึงทางครอบครัวสามีของคุณเจ๊จึงเป็น "เฮีย" ของเราไปโดยปริยายและยังคงเป็นอยู่จนถึงปัจจุบัน

การแสดงละครครั้งนั้นนับว่าเป็นครั้งพิเศษมีผู้แสดงร่วมกันหลายคนล้วนเป็นครูทั้งสิ้น แต่ดิฉันขอเจาะจงกล่าวถึงเฉพาะเจ๊วีผู้

คุณเจ๊ได้รับบทแสดงเป็นผู้วิเศษ เป็นตัวสำคัญของเรื่อง ครูทั้งโรงเรียนไม่มีใครแสดงบทนี้ได้เหมาะสมเท่า รูปร่าง ท่าทาง

น้ำเสียงเหมาะเข้าท่าไปทั้งนั้น ผู้วิเศษแต่งกายทำนองตาปะขาวคือนุ่งห่มด้วยผ้าสีขาวล้วน สะพานย่าม ๑ ใบ ที่คอสวมลูกประคำเม็ดเขื่องสีดำ ๑ สาย แถมยังถือไม้เท้าขนาดไม่เล็ก ค่อน ๆ จะไปทางไม้ตะพดอีก ๑ อัน สมัยนั้นคุณเจ๊ยังไม่อ้วน เพียงอวบท้วมบ้างเล็กน้อย มีความสูงสมส่วน วงหน้าอิ่ม หน้าผากสูงแต่กลมมน ใบหน้าได้รับการระบายตกแต่งให้ดูเป็นผู้มีวัยสูง จำไม่ได้ว่าเป็นฝีมือของคุณครูชิต พุ่มรุกขาหรือของใครแน่ บนศีรษะมิได้สวมเครื่องประดับใด ๆ ดูเหมือนจะรวบปลายผมเกล้าเป็นมวยเล็ก ๆ จุกไว้ที่ท้ายทอยเท่านั้น เมื่อแต่งครบเครื่องแล้วประกอบกับท่าผึ่งผายของเจ๊วีเอง ดูสง่าภาคภูมิเอาการ เสียดายที่สมัยนั้นการเล่นกล้องถ่ายภาพยังไม่แพร่หลายอย่างทุกวันนี้ มิฉะนั้นก็คงจะได้ถ่ายรูปผู้วิเศษไว้ให้ลูกหลานรุ่นหลัง ๆ ได้ชมกัน

คุณเจ๊เป็นคนซื่อ ๆ การพูดจาไม่มีเล่ห์เหลี่ยมกับใคร เสน่ห์อย่างหนึ่งของเธอคือความเป็นผู้มีอารมณ์ขัน หัวเราะง่าย เธอมักจะนำเรื่องขำ ๆ ที่ได้ฟังจากเฮียมาถ่ายทอดให้เราฟังต่อ บางเรื่องได้หัวเราะกันแทบท้องแข็ง น้องศรีสวัสดิ์ มีนวนิช มักจะว่องไวในการจับจุดขำได้ก่อนและหัวร่อได้เสียงดังกว่าใคร ๆ

ดิฉันได้รับราชการอยู่ที่โรงเรียนสตรีวิทยานานกว่า ๓๐ ปี จึงได้ย้ายออกไปต่างจังหวัดทางภาคใต้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ทำงานอยู่ที่นั้น ๓ ปี ได้ย้ายกลับเข้ากรุงเทพฯ และเข้าประจำงานในกระทรวงศึกษาธิการ มิได้ออกไปอยู่ตามโรงเรียนอีก บ้านที่อยู่เดิมใกล้เชิงสะพานผ่านฟ้าต้องถูกรื้อออกตามความประสงค์ของทางราชการที่ต้องการปรับปรุงถนนราชดำเนินกลาง เราย้ายมาอยู่บ้านใหม่ที่ถนนพระรามที่ ๖ คุณเจ๊ก็ย้ายจากบ้านเดิมแถวหลังวัดราชนัดดาไปอยู่ทางถนนสุขุมวิท เราจึงไกลกันทั้งบ้านที่อยู่และสถานที่ทำงานไม่ค่อยได้พบกันใกล้ชิดกันอย่างแต่ก่อน แต่เมื่อใดมีโอกาสได้พบ

กัน เราก็ยังคงคุยกันด้วยเสียงดังและหัวร่อดังเหมือนเดิม

เมื่อประมาณกลาง ๆ เดือนตุลาคม ๒๕๒๖ เป็นเวลาวิกาลแล้ว ดิฉันได้รับโทรศัพท์จากคุณรจิตา นิลอุบล เพื่อนรักสนิทคนหนึ่งของเจ๊วี บอกว่าเจ๊วีป่วยหนักกำลังรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลสมิติ-เวช น่ากลัวไม่รอด ถ้ารอดก็เท่ากับเกิดใหม่ ดิฉันฟังแล้วใจหายวาบและใจหายแทนครอบครัวของเจ๊วีด้วยโดยเฉพาะเฮียสามีของเธอ แม้ว่าเฮียเป็นชายชาติทหาร แต่เธอทั้งสองรักกันมากทั้งอยู่ร่วมทุกข์สุขกันมาช้านาน เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องจากไปชนิดตายจาก ฝ่ายที่ยังอยู่จะไม่อัดอั้นอาดูรได้อย่างไร หากเฮียเป็นผู้เข้มแข็งและมีธรรมะของพระพุทธเจ้าคุ้มครอง เฮียย่อมปลงตกได้แน่ ดิฉันเชื่อถือเฮียมากในเรื่องชนิดนี้ แต่ก็ตามประสาคนใจอ่อนอย่างดิฉัน บกพร่องความเด็ดขาด จึงอดหวนคิดกลับไปกลับมาไม่ค่อยได้

ในวันต่อมา พี่พิรุณกับดิฉันก็ได้ไปเยี่ยมเธอ ณ โรงพยาบาลแห่งนั้นพบเจ๊วีกำลังนอนหลับตา มิได้ลืมตาขึ้นเลยทั้งมิได้เอ่ยปากพูด เสียงที่เปล่งออกมาเป็นครั้งคราว ไม่เป็นถ้อยคำ อาจจะเป็นเสียงของความเจ็บปวดที่กำลังทรมานอยู่ภายใน ดิฉันได้แต่อธิษฐานวิงวอนอยู่ในใจ ขอให้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และกุศลวิบากของเธอเองมาช่วยเธอให้ทุเลาและหายป่วย แม้จะไม่มีนิมิตหมายอันใดให้หวังมันก็อดคิดอดปรารถนาให้เธอหายป่วยไม่ได้ แล้วเราก็กลับบ้านด้วยใจห่อเหี่ยว

ในที่สุดก็ได้รับทราบข่าวถึงแก่กรรมของคุณเจ๊โดยทางโทรศัพท์จากโรงพยาบาลสมิติเวช ความหนักอึ้งที่ครอบคลุมจิตใจมาหลายวันได้สลายลงเองเป็นอัตโนมัติ ความตายแม้ดูเป็นความโหดร้าย เพราะพรากบุคคลที่รักของเราไป แต่สำหรับผู้ป่วยที่ต้องนอนทรมานอยู่บนเตียงอย่างหมดหวังที่แพทย์จะรักษาให้หายได้แล้ว ความ

ตายก็คือความปรานีอย่างหนึ่งของธรรมชาตินั่นเอง ที่ธรรมชาติได้มอบให้แก่สัตว์โลกทั้งปวงรวมทั้งมนุษย์ด้วย

คุณทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี เป็นคนดีมากคนหนึ่ง ในชาตินี้เธอพยามประกอบแต่กรรมดี เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีมีความเผื่อแผ่ต่อวงศ์ญาติ มีใจเอื้อเฟื้อไม่คับแคบต่อเพื่อนฝูง มีความรัก ความเมตตากรุณาต่อผู้เป็นศิษย์ พยายามปลูกฝังวิชาความรู้และความประพฤติที่ดีงามให้แก่ศิษย์อย่างสุดความสามารถ ดิฉันเคยลองนึก ๆ ดูว่า คุณเจ๊เคยสร้างอกุศลกรรมอันใดไว้บ้าง ก็นึกไม่เห็น อันที่จริงส่วนที่ไม่ดีงามย่อมมีอยู่ด้วยกันทั้งนั้นตามวิสัยของผู้ยังเป็นปุถุชน แต่ส่วนที่ดีที่เป็นกุศลกรรมมีมากกว่ามาก ดิฉันแน่ใจว่าต่อให้ผู้อยู่หลังไม่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เธอเลย เธอก็ยังคงสามารถไปสู่สุคติภพได้ด้วยอานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่เธอสร้างของเธอไว้เอง ในระหว่างที่เธอยังมีชีวิตอยู่ เราเองเสียอีก ยังไม่ตายแต่ไม่วายประมาท หากปุบปับตายลงขณะนี้ยังจะมีกุศลอันใดช่วยเรามิให้ตกไปสู่ทุคติภูมิได้อยู่หรือ

พี่พันธุ์ของเจ๊วี

พี่ใหญ่ที่รัก

ดิฉันรู้จักคุ้นเคยกับพี่วีมานับแต่ พ.ศ. ๒๔๗๓ ในสมัยที่ถวิล เพื่อนรักซึ่งเป็นน้องสาวของพี่วียังมีชีวิตอยู่ เราเรียนอยู่ชั้นเดียวกันในโรงเรียนเบญจมราชาลัย และดิฉันเคยไปบ้านถวิลบ่อย ๆ จึงมีโอกาสรู้จักคุณแม่และพี่ ๆ ของถวิล คือ พี่วี หรือที่น้อง ๆ เรียกกันว่าพี่ใหญ่กับพี่ฉวี จำได้ว่าทุกครั้งจะได้รับประทานอาหารอร่อย ๆ จากฝีมือของพี่ใหญ่และได้เห็นการจัดบ้านอย่างมีระเบียบของพี่ฉวีจนกระทั่งเพื่อนรักของดิฉันได้จากไปเสียก่อนตลอดชีวิต

ครั้นต่อมาเมื่อดิฉันเข้ารับราชการครั้งแรกเป็นครูในโรงเรียนสตรีวิทยา ก็ยังได้พี่ใหญ่อีกนั่นแหละที่กรุณาแนะนำให้ดิฉันรู้จักชีวิตในการเป็นครู คือประจวบกับในเวลาที่ดิฉันได้รับการบรรจุนั้น เป็นเวลาที่พี่ใหญ่กำลังจะลาคลอดบุตรสาวคนโต ขณะนั้นพี่ใหญ่เป็นครูประจำชั้นมัธยมปีที่ ๔ อาจารย์ใหญ่สังวาลย์ บุคคละนันทน์ จึงมอบหมายให้ดิฉันรับหน้าที่การงานของพี่ใหญ่ ตลอดเวลาที่พี่ใหญ่ลาคลอดบุตร พี่ใหญ่ได้กรุณาชี้แจงหน้าที่ต่าง ๆ ที่ดิฉันจะต้องทำ ตลอดจนแนะนำฝากฝังดิฉันกับครูอาจารย์ทุกคนเสมือนดิฉันเป็นน้องสาวแท้ ๆ ของพี่ใหญ่คนหนึ่ง พระคุณอันนี้ดิฉันระลึกอยู่มิรู้ลืม

ในระหว่างที่รับราชการร่วมในสถานศึกษาเดียวกัน ยิ่งทำให้ดิฉันได้รักใคร่คุ้นเคยพี่ใหญ่มากขึ้นเป็นลำดับ สิ่งที่ประทับใจมากที่สุดก็คือ พี่ใหญ่เป็นผู้ที่มีลายมือสวย เขียนหนังสืองดงามเป็นระเบียบ ได้รับหน้าที่เป็นผู้บันทึกทะเบียนนักเรียนและกรอก ต. ๒ ก. (หลักฐานแสดงผลการสอบไล่) ของนักเรียนทุกชั้น ยิ่งกว่านั้นพี่ใหญ่ยังเป็นผู้ที่มีรสมือในการประกอบอาหารเป็นเยี่ยม ทุกครั้งที่โรงเรียนสตรีวิทยามีงาน พี่ใหญ่ต้องรับหน้าที่เป็นแม่กองการประกอบอาหารตลอดมาจนเกษียณอายุราชการ แม้กระนั้นจนถึงปัจจุบัน หากดิฉันอยากรับประทานแกงปลาไหลหรือแกงขี้เหล็กก็ยังต้องขอให้พี่ใหญ่แกงให้รับประทาน คุณสมบัติของพี่ใหญ่ในข้อนี้ทุกคนเป็นพยานได้ว่าเป็นเครื่องผูกใจพี่พิณไว้อย่างแน่นแฟ้นตราบจนจากกันไป

ดิฉันรู้จักพี่ใหญ่ในครั้งแรกในฐานะเสมือนหนึ่งเป็นน้องสาว ต่อมาในฐานะเป็นผู้ที่มีอาชีพเดียวกันในสถานศึกษาแห่งเดียวกัน และไม่ได้นึกเลยว่าความผูกพันนี้จะสืบต่อจนถึงมาเป็นเกี่ยวดองกันอีกด้วย พี่ใหญ่เป็นผู้ที่มีอารมณ์ดีมีชีวิตเป็นแม่บ้าน และค่อนข้างจะสมัครใจที่จะบำเพ็ญตนเป็น "ช้างเท้าหลัง" ของพี่พิณเสมอไป ห่วงใยลูกหลานทุกคน โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตรเสมอต้นเสมอปลาย แต่ที่สุดชีวิตทั้งหลายก็ย่อมหนีความตายไปไม่พ้นจะช้าหรือเร็วเท่านั้น เมื่อพี่ใหญ่จากไปเช่นนี้ ดิฉันได้แต่ระลึกถึงภาพแห่งความหลังที่พี่ใหญ่ได้ประพฤติปฏิบัติอยู่ต่อไปอีกนานเท่านาน

ขออำนาจแห่งคุณงามความดีทั้งปวงที่พี่ใหญ่ได้ปฏิบัติมาแล้วแต่หนหลัง จงเป็นพลังให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่ใหญ่ได้ประสบสุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ

นางประกอบเกียรติ ชาญเลขา

คิดถึงแม่

คนที่มีแม่อยู่ข้าง ๆ ตลอดเวลาเป็นผู้ที่มีโชคที่สุด ลูกนับเป็นหนึ่งในผู้โชคดีเหล่านั้น เคยเป็นที่อิจฉาของเพื่อนที่ไม่มีแม่ทำให้ลูกรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นเด็กมีแม่คอยดูแลอยู่ด้วยตลอดมา

ถึงแม้ว่าลูกมีครอบครัวมีหลานให้แม่เลี้ยง แม่ก็ไม่เคยรังเกียจ ตรงข้ามกลับเป็นผู้คอยโอบอุ้มคุ้มครองหลาน ๆ แทนลูกด้วย ลูกไปไหนไกล ๆ ไม่ต้องห่วงบ้านห่วงลูกว่าจะลำบาก ไม่ว่าเรื่องการไป-กลับ จากโรงเรียน หรืออาหารการรับประทาน จนเป็นที่เลื่องลือในหมู่เพื่อน ๆ ว่าลูกมีแม่ที่น่ารักที่สุด

ครั้นแม่ล้มเจ็บลูกได้เฝ้าดูแลแม่ตลอดเวลา แต่เมื่อตอนสิ้นใจลูกไม่ได้เห็นใจแม่ ถือว่าผิดอย่างมหันต์ ความรู้สึกที่กลับมาเห็นแม่นอนสงบนิ่งบนเตียงแต่งตัวสีแดงที่แม่ชอบนักหนา หน้าตาอิ่มเอิบกว่าตอนไม่สบายอีก ความรู้สึกที่ประดังขึ้นมาในขณะนั้นสุดจะบรรยาย ไม่ทราบว่าน้ำตามาจากไหนไหลไม่หยุด ความรู้สึกวูบลงไปเหมือนใจจะขาด เราอยู่ด้วยกันมาตลอดเวลาหลายสิบปี ลูกเองก็ทราบว่าแม่เองคงจะไม่รอด แต่ไม่คิดว่าจะเร็วเกินคาดเช่นนี้ใจหายจริง ๆ

ลูกประสบปัญหาลำบากใจลำบากกาย ลูกก็ยังส่งเสียงร้องเรียกแม่ให้ช่วยเสมอมา ถึงแม้ว่าแม่จะจากโลกนี้ไปแต่แม่ไม่ได้จากลูกไป แม่อยู่กับลูกเสมอ แม่จ๋า ลูกคิดถึงแม่

ติ๋ว

แด่คุณแม่สุดที่เคารพรัก ของลูก

การจากไปของคุณแม่นั้นเป็นการสูญเสียอันใหญ่หลวงของลูก ตลอดชีวิตของคุณแม่ได้ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกเสมอมา พระคุณของคุณแม่นั้น ลูกเองก็คงจะไม่มีโอกาสได้ทดแทนได้หมดสิ้นในชีวิตของลูกนี้ ลูกขอเพียงว่าความดีทั้งหลายที่ลูกได้กระทำไว้นั้น ลูกขออุทิศให้แก่คุณแม่ ขอให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ได้บรรลุถึงสุคติด้วยเถิด

ด้วยความสุดรักและสุดอาลัย

จากลูก ตั๋น (ร.ท. พีระวัฒน์ พันธุ์ทวี)

แด่คุณใหญ่ของต้อ

แม่จ๋า ต้อไม่เคยลืมเลยที่คุณใหญ่ แม่บังเกิดเกล้าของต้อ เอาใจใส่ รักต้อ เสียสละทุกอย่างเพื่อต้อ ปกป้องคุ้มกันดูแล ให้กำลังใจสนับสนุนช่วยเหลือให้ฟันฝ่าความยากลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้เสมอมา คุณใหญ่แม่สุดที่รัก ต้อรักคุณใหญ่ดังดวงใจ คุณใหญ่ได้มีชีวิตร่วมทุกข์สุขมากับคุณพ่อด้วยดี ครอบครัวมีความอบอุ่นตลอดเวลากว่า ๕๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเราเกิดจนถึงเวลานี้ที่เราต่างมีเหย้าเรือนมีอาชีพการงานในที่ต่าง ๆ กัน เป็นที่เชิดหน้าชูตาของตระกูลได้เช่นนี้ก็เพราะคุณใหญ่และคุณพ่อได้ให้สมบัติอันล้ำค่าที่ไม่มีใครมาช่วงชิงไปจากเราได้ สิ่งนั้นก็คือ การศึกษา ท่านผู้บังเกิดเกล้าจึงได้ทุ่มเททั้งกำลังทรัพย์ กำลังปัญญา กำลังใจให้เราทุกคนได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างดีจนสำเร็จ มีชีวิตเป็นสุข เป็นพระคุณยิ่งล้น นอกจากนั้นคุณใหญ่ยังได้พยายามอบรมแนะนำสั่งสอนให้เรารู้จักค่าของทรัพย์ รู้จักประหยัด รู้จักประมาณตน ทำอะไรลงไปต้องได้ไตร่ตรองให้รอบคอบกอบด้วยเหตุผล อย่าประมาทประกอบการงานด้วยความสุจริต สามัคคี มีไมตรีต่อกัน และอื่น ๆ ล้วนต้องการให้เราเป็นคนดี มีจิตใจยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่เราเทิดทูนเคารพสักการะและจงรักภักดี พระองค์ผู้ทรงเป็นสมมติเทพของเราทั้งชาติ

การอบรมสั่งสอนของคุณใหญ่ ลูกต้อจะรำลึกถึงตลอดไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ และไม่ว่าคุณใหญ่จะอยู่แห่งหนตำบลไหน แม่คนเดียวของลูก ต้อจะหมั่นทำบุญกุศลส่งให้คุณใหญ่ตลอดไป

สิ่งใดที่ลูกต้อได้เคยทำผิดพลาดด้วยความโง่เขลาเบาปัญญาจนทำให้คุณใหญ่สุดที่รักของต้อเสียใจแล้ว ขอคุณใหญ่ยกโทษให้ต้อด้วยนะแม่จ๋า

ขอเดชะบุญกุศลที่คุณใหญ่ได้รับพระราชทานจากการบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานศพคุณใหญ่ จงเป็นปัจจัยสำคัญส่งเสริมให้ดวงวิญญาณคุณใหญ่ แม่ของต้อไปสู่สุคติ ได้รับแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพชั่วนิจนิรันดร์เทอญ

ลูกต้อ

คำอาลัยจากหลานทั้งห้าของยาย

ความรัก ความห่วงหาอาทร และความห่วงใยที่พวกเราทั้งห้าคนเคยได้รับ บัดนี้ไม่มีอีกแล้ว ไม่มีแม้กระทั่งคำว่ากล่าวตักเตือน การอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี มีระเบียบ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์และสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ความกตัญญูรู้คุณ ถึงแม้... ในตอนนั้นพวกเรายังไม่มีความรู้สึกซึ้งถึงคำว่า "กตัญญู" ดีนัก แต่พวกเราก็รู้ว่า พวกเรา...ได้รับความรักความห่วงอาทรอยู่เสมอมิได้ขาด

คุณยายเปรียบเหมือนแม่คนที่ ๒ ที่คอยโอบอุ้มพวกเรา คอยค้ำจุนพวกเราอยู่ตลอดเวลา ยามพวกเราขัดสนเงินทอง คุณยายก็พร้อมที่จะให้เสมอ รวมทั้งอบรมสั่งสอนพวกเราให้เป็นคนประหยัด ใช้เงินเป็น และรู้จักฐานะของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องอาหาร การกิน เมื่อพวกเราอยากทานอะไรคุณยายก็หามาให้ ถ้าคุณยายไม่มีกำลังกายพอ คุณยายก็มีกำลังทรัพย์ที่ทำให้พวกเราได้ดั่งใจอยู่เสมอ พวกเราไม่เคยอดอยาก พวกเราอิ่มท้องเพราะพวกเรามีคุณยายคอยถามไถ่ เอาใจใส่ต่อพวกเราจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต บัดนี้...ความรัก...ความห่วงหาอาทรที่พวกเราเคยได้รับ ความหิว...ความอดอยาก...ที่พวกเราไม่เคยสัมผัส...คุณยาย...ซึ่งคอยค้ำจุนพวกเราอยู่ตลอดเวลา บัดนี้...พวกเรา...ตระหนักถึงความรู้สึกเหล่านั้นเป็นอย่างดี และ...พวกเรา...อยากให้คุณยายได้ทราบว่า...พวกเรา...จะพยายามเป็น "คนดี" ของคุณยายให้ได้ในที่สุด

จาก

หลานยาย

อาลัยรักคุณยาย

อันความรักมากมายมลายสิ้น
เมื่อชีวินคุณยายมลายสูญ
หลานทั้งห้าได้รู้ซึ้งถึงพระคุณ
ขอเทอดทูนคุณของยายให้จีรัง
ด้วยพระคุณลึกล้นพ้นยิ่งนัก
หลานเพียงจักรักษาไว้ซึ่งความหวัง
ยามคุณยายยังไม่หมดกำลัง
ได้สอนสั่งอบรมบ่มความดี
หวังให้เป็นคนดีดังที่หวัง
คงจะได้ดังใจในครั้งนี้
เพราะพวกเราเพียรจักเป็นคนดี
ให้สมที่คุณยายใฝ่อบอรม
อยากให้คุณยายได้รับรู้บ้าง
บุญของยายที่สร้างไว้ไม่สร่างสม
หลานทั้งห้าพร้อมพรักจักนิยม
และชื่นชมคุณยายมิคลายไป
ดวงวิญญาณ คุณยายที่เคารพ
ให้ประสบพบแดนแสนสุกใส
ปราศจากพวกมารระรานใจ
และขอให้ได้รับสุขทุกชาติเทอญ

หลานยาย

วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๒๖ เป็นวันที่ ต้น แต้ว ตุ๋ม ได้สูญเสียคุณย่าที่รักของพวกเราไปทั้งที่พวกหลานทุกคน ก็ได้ทราบว่า คุณย่าเจ็บอยู่ประมาณ ๔ เดือน แต่พวกเราก็ไม่อยากให้ถึงเวลานั้น ทำให้มีความเสียใจมากและต่อไปนี้ เมื่อเวลาหลานไปบ้านไปดีมาดี พบแต่ความเงียบเหงาเพราะทุกครั้ง เมื่อก่อนนี้เมื่อไปหาคุณย่าครั้งใด คุณย่าจะเป็นห่วงหลานทุกคน คอยทำขนม และอาหารอร่อยไว้ให้รับประทานกัน และคุณย่าจำได้สำหรับหลานทุกคนว่า คนใดชอบรับประทานอาหารอะไร แล้วถ้าเป็นไปได้จะเตรียมไว้สำหรับหลานเกือบครบทุกคน ทำให้พวกเราทุกคนไม่เคยลืมพระคุณอันนี้ จึงขอกราบให้คุณย่าไปสู่สุคติในสัมปรายภพตลอดไป

จากหลาน ต้น แต้ว ตุ๋ม

ศาสนา และ ทศพิธราชธรรม

ความเจริญผาสุกหรือความเสื่อมทรามเลวร้ายในประเทศเราปัจจุบันมีการวิจัยออกมาแล้วว่า *"ข้าราชการ"* เป็นองค์กรสำคัญอย่างหนึ่ง

ข้าราชถารดีมีศีลธรรมหรือมี *"ทศพิธราชธรรม"* เป็นหลักในการปกครองแล้วประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข

หากข้าราชการไร้ศีลธรรม ปกครองประชาชนนอกลู่นอกแนว *"ทศพิธราชธรรม"* ประชาชนจะเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ต้องเข้าป่าถืออาวุธรบราฆ่าฟันกัน จองล้างจองผลาญไม่สิ้นสุด

สมเด็จพระญาณสังวร แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ท่านกล่าวถึงหลักในการปกครองของข้าราชการ และทศพิธราชธรรม อันหมายถึงธรรมสำหรับพระราชาหรือนักปกครองได้อย่างควรที่ข้าราชการและผู้ปกครองทุกระดับจะรับไว้เป็นสติปัญญาและสิริมงคลแห่งตนเนื่องในวันปีใหม่ ทั้งควรใช้เป็นหลักปฏิบัติสืบต่อไปเพื่อความผาสุกทุกฝ่าย

สมเด็จพระญาณสังวรกล่าวถึงความสำคัญของทศพิธราชธรรมและศาสนาไว้อย่างชวนคิดว่า สิ่งไหนที่เรามีอยู่สมบูรณ์ เรามักจะไม่เห็นความสำคัญ ตัวอย่างเช่น ลมหายใจเข้าออก เราไม่รู้สึกถึงลมหายใจเลยว่าเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับศาสนาอันเปรียบเหมือนเส้นชีวิตเส้นหนึ่งในการดำรงชีวิต แต่ไม่ค่อยได้สนใจกันตามควร

ศาสนา แปลเป็นข้อยุติกันว่า *คือคำสั่งสอน ทุกคนจะต้องมีการสั่งสอนใจของตนเองอยู่เสมอหรือบางครั้ง*

ศาสนา แปลว่า *ปกครอง ทุกคนต้องมีการปกครองใจตนเอง ปกครองตนเองอยู่เสมอ*

นอกจากนี้เรายังต้องมีผู้ปกครองภายนอกส่วนใหญ่ก็คือ ท่านผู้ใหญ่ที่ปกครองลงมาตามลำดับ เช่น ที่ทำงาน ครอบครัว โรงเรียน วัด ฯลฯ

ขณะเดียวกัน เราต้องมีการปกครองใจของตัวเองด้วย เราต้องรู้จักสั่ง

สอนใจตัวเอง อบรมตัวเอง

ตัวเราเองมิใช่มีความรู้ความสามารถตามที่เรียนมาแล้วจะดีเสมอไป คนเรามีส่วนไม่ดีอยู่ในตนหลายประการ ทางพระเรียกว่า *"กิเลส"* หมายถึงความรัก โลภ โกรธ หลง ความดิ้นรนปรารถนาทั้งหลาย ความไม่รู้หลงถือเอาผิดมีสิ่งต่าง ๆ คอยยั่วเย้าให้เกิดกิเลส

เพราะฉะนั้นประการแรกจึงไม่ควรที่จะประมาทว่า ตัวเรามีความรู้ความสามารถอย่างเดียวก็เพียงพอ

เมื่อมีตำแหน่งหน้าที่ ต้องไม่ประมาท ต้องสำนึกว่ายิ่งเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนโตมากเท่าใด สิ่งที่จะมาชักชวนให้เป็นไปในทางที่ผิด ยิ่งมีมากขึ้น

ตัวใหญ่ เงาก็ใหญ่

เงา...คือสิ่งผิดที่จะมาชักชวนให้ทำผิด

ถ้าเราไม่มีศาสนาเป็นเครื่องอบรมสั่งสอน แนะนำปกครองตัวเองให้รู้จักเว้นในทางที่ควรเว้น ประพฤติในทางที่ควรประพฤติ ความที่ใหญ่จะทำให้กล้าในทางที่ผิดมากยิ่งขึ้น

มากกว่าคนเล็ก เพราะเขายังมีผู้ใหญ่คอยสอดส่องดูแล ส่วนผู้ใหญ่ไม่มีใครดูแลเพราะใหญ่เสียแล้ว

แต่ถ้าเรามีศาสนา จะไม่ประพฤติผิด ถึงแม้นจะไปอยู่แห่งไหนก็จะประพฤติตนดีไม่กล้าทำผิด ทั้งคนใหญ่คนเล็กจะไม่ถลำไปในสิ่งที่ผิดง่าย ๆ แม้จะอยู่ผู้เดียวโดยไม่มีผู้ใดดูแลว่ากล่าว

เพราะมีศาสนาเป็นหลักใหญ่คอยดูแลว่ากล่าวอบรมสั่งสอน เป็นหลักปกครองใจ ทุกคนจึงต้องมีศาสนาประจำตัว แต่มิใช่เพียงแค่เรียนรู้บนโต๊ะหนังสือ หรือเพียงฟังเทศน์ฟังธรรมตามวัดวาอารามเท่านั้น เพราะนั่นเป็นเพียงเสมือนกับฟังสินค้าทางโฆษณา การที่จะมีศาสนาประจำตัวจริง ๆ ต้องรับเอาเข้ามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในทางประพฤติ ปฏิบัติ เป็นสิ่งเตือนสติปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้น

สำหรับ *"ทศพิธราชธรรม"* นั้น เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองตั้งแต่คนส่วนใหญ่ถึงคนส่วนน้อย

เป็นธรรมสำหรับพระราชา หรือนักปกครอง ๑๐ ประการ ซึ่งนำมาแจงเป็นข้อ ๆ โดยสังเขป

๑. *ทาน* หมายถึงการให้ เป็นการช่วยผู้ที่ต้องการช่วย เพราะมีความขัดข้องแร้นแค้นนั้น ๆ เช่น ผู้ที่ขาดอาหารก็ให้อาหารช่วย ขาดเสื้อผ้าให้เสื้อผ้าช่วย ขาดที่อยู่อาศัยให้ที่อยู่อาศัยช่วย ขาดหยูกยารักษาโรคให้หยูกยารักษาช่วย รวมความว่าเกิดความแร้นแค้นด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือที่ใดที่หนึ่งก็ให้สิ่งที่ต้องการนั้น ๆ ช่วย ดังนี้เรียกว่า ทาน

๒. *ศีล* คือความประพฤติ ต้องเว้นจากความชั่วร้ายทั้งหลาย ความประพฤติอันใดที่เป็นความชั่วร้ายก่อให้เกิดเวร ให้งดความประพฤติอย่างนั้น ไม่ทำสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น ไม่พูดสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายนั้น รวมความว่าเว้นการที่ควรเว้นต่าง ๆ ทั้งทางกาย วาจา

๓. *ปริจาคะ* การสละ อันหมายความว่า สละสิ่งที่มีประโยชน์น้อยแก่สิ่งที่มีประโยชน์มาก ยกตัวอย่าง เช่น ว่าสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะร่างกาย เช่น เจ็บป่วยที่อวัยวะร่างกายก็ยอมสละทรัพย์รักษา, สละอวัยวะร่างกายเพื่อรักษาชีวิต ในเมื่อต้องการที่จะรักษาชีวิตไว้ก็ยอม และ...สละได้ทุก ๆ อย่าง ทั้งทรัพย์ อวัยวะร่างกายตลอดจนถึงชีวิต ในเมื่อประพฤติธรรมคือความถูกต้องหรือหน้าที่อันต้องปฏิบัติเช่นทหาร ยอมสละทุกอย่างเพื่อปฏิบัติหน้าที่รักษาประเทศชาติ ดังนี้เรียกว่าบริจาคหรือสละ

๔. *อาชวะ* ความตรง คือความประพฤติซื่อตรงไม่คดทรยศต่อเพื่อน มิตรสหาย ต่อหน้าที่การงานตลอดจนถึงประชาชน

๕. *มัทวะ* ความอ่อนโยน คือความมีอาการทางกาย วาจาอ่อนโยนสุภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้าง มิใช่หมายความว่าอ่อนแอ แต่ว่าอ่อนโยนสุภาพ ไม่แสดงความแข็งกระด้าง แสดงการยกตนเหนือคนอื่น มีความอ่อน

โยน สุภาพทางกาย ถึงวาจา พูดจาอะไรก็อ่อนโยน สุภาพ

๖. *ตปะ* ความเพียร เป็นผู้กล้าหาญในการทำสิ่งที่ควรทำ ไม่กลัวเกรงในการทำดังกล่าว ไม่มีความเกียจคร้าน ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่บกพร่อง มีความเป็นผู้กล้า มีความเพียร ไม่อ่อนแอย่อท้อ เข้มแข็ง ถ้าทำดังนี้จะเป็นที่ยำเกรงของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายไม่กล้าที่จะละเมิด

๗. *อโกธะ* ความไม่โกรธ หมายถึงว่า ความมีจิตที่ประกอบด้วยเมตตา มุ่งที่จะปรารถนาดีเป็นที่ตั้ง ไม่เป็นคนใจน้อย หงุดหงิดง่าย แต่มีใจหนักแน่น ไม่คิดจะเอาแต่โทษใคร รู้จักให้อภัยและมีเมตตา

๘. *อวิหิงสา* ความไม่เบียดเบียน คือการไม่ทำอะไรที่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม มีจิตประกอบด้วยกรุณาคิดช่วยเหลือและทำการช่วยเหลืออยู่เสมอ

๙. *ขันติ* ความอดทน คือ รู้จักอดทนต่อความตรากตรำต่าง ๆ เช่น รู้จักอดทนต่อหนาว ร้อน หิวกระหาย ทนต่อสิ่งที่ไม่เป็นสุข ไม่สนุกต่าง ๆ อดทนต่อเวลาที่ต้องพบความทุกข์ ตลอดจนถึงเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องมีน้ำอดน้ำทน รู้จักอดทนต่อความเจ็บใจต่อถ้อยคำที่เขามาว่ากล่าวในบางครั้งบางคราว อันจะทำให้เกิดความเจ็บใจ ช้ำใจ ก็ให้มีความอดทน

๑๐. *อวิโรธนะ* ความไม่ผิด เมื่อรู้ว่าอะไรผิดก็ไม่ทำ เพราะทุกคนย่อมต้องมีความผิดบ้างไม่มากก็น้อย ด้วยสิ่งที่ไม่รู้ซึ่งมีอยู่มากหรืออาจจะพลั้งเผลอทำให้ผิดอยู่บ้าง แต่ว่าอะไรที่รู้ว่าผิดก็ไม่ควรทำ คือไม่ทำผิดทั้งที่รู้ ควรรอบคอบในสิ่งที่จะทำทั้งหลาย ระมัดระวังไม่ให้ผิดหรือจะผิดก็แต่น้อย อีกอย่างต้องรักษาความเที่ยงธรรม ความยุติธรรมในเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ต้องไม่ลำเอียงเพราะความชัง ความหลง ความกลัวทั้งหลาย ดังนี้คือความไม่ผิด

ทศพิธราชธรรม หรือธรรม ๑๐ ประการ สำหรับพระราชาหรือนักปกครองนี้ บัณฑิตทั้งหลายในอดีตมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ยกขึ้นมาสั่งสอน

พระราชาเพื่อให้ใช้หลักธรรม ๑๐ ประการปกครองประเทศ เมื่อพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว ธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นหลักปกครองทั่วไป ผู้มีหน้าที่ปกครองทั้งหลายพึงประพฤติปฏิบัติด้วย

แม้แต่ผู้อยู่ใต้ปกครอง หรือใต้บังคับบัญชา ตลอดจนถึงราษฎรทั่วไป ก็ต้องปฏิบัติตามธรรมทั้ง ๑๐ ประการ ต่อผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาด้วยเช่นกัน

เช่นเมื่อผู้ปกครองมีทานให้ ผู้อยู่ใต้ปกครองก็ต้องมีทานตอบสนอง

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ฝ่ายปกครองหรือรัฐบาลใช้จ่ายทรัพย์ทำนุบำรุงประเทศ และอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป ฝ่ายประชาราษฎร์ก็ต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาล เพื่อนำเงินนั้นมาใช้จ่าย เรียกได้ว่ามีทานต่อกัน

นอกจากนี้ ต้องมีศีลต่อกัน มีบริจาคต่อกัน มีความซื่อตรง อ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ เมตตาจิตต่อกัน มีความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วยกรุณาต่อกัน มีความอดทนต่อกัน มีความประพฤติไม่ผิดต่อกัน

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว จะเกิดความสุขสมบูรณ์เรียบร้อย

ธรรมทั้ง ๑๐ ประการนี้ กล่าวได้ว่า เป็นหลักศาสนาซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการทุกคนจะต้องพึงยึดถือปฏิบัติ อันเป็นความสุขความเจริญแก่ตนเอง แก่ประชาชนส่วนรวม

ขอให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ทุกคนทุกฝ่ายทุกระดับ นำทศพิธราชธรรมนี้ไปพิจารณาและใช้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติตามสมควร ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงคุ้มครองแก่ทุก ๆ ท่านที่อยู่ในทศพิธราชธรรมให้มีความสุข. ความสวัสดีตลอดปีใหม่นี้ทั่วกันเทอญ

พระธรรมเทศนา เรื่อง "สังคหวัตถุกถา (แสดงโดย)....พระศรีสมโพธิ

เจ้าอาวาสวัดคฤหบดี แขวงบางยี่ขัน เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์ พิพัฒนมงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่สมเด็จพระราชสมภารเจ้า พระองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

บัดนี้อาตมภาพจักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ถ้าถวายวิสัชนาไปมิได้ต้องตามโวหารอรรถาธิบาย ในพระธรรมเทศนาบทใดบทหนึ่งขอเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ และพระขันติคุณ โปรดประทานอภัยแก่อาตมภาพ ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ อตฺถจริยา จ ยา อิธ

สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหนฺติ.

บัดนี้อาตมภาพจะรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ในสังคหวัตถุกถาฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี โดยอนุรูปแก่พระราชกุศลทักษิณานุประทาน อันสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทรงบำเพ็ญแล้วทรงอุทิศกัลปนาผล แก่นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ด้วยอำนาจแห่งเมตตาคุณ และกรุณาคุณ ตามจรรยาวิถีแห่งพุทธศาสนิกบัณฑิต

นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ขณะที่ยังมีชีวิตได้บำเพ็ญกรณียกิจเป็นหิตานุหิตต่อประเทศชาติ พระศาสนาและองค์พระมหากษัตริย์ จนเป็นที่ประจักษ์ต่อพระเนตรพระกรรณ เป็นเอนกประการ เมื่อนางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ได้ถึงแก่มรณกรรมไปแล้ว จึงได้ทิ้งไว้แต่คุณงามความดี และในวโรกาสบำเพ็ญกุศลสัตตมวารครบ ๗ วัน ครั้งนี้ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าได้ทรงรับไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ จึงนับเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งของนางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี และลูกหลานญาติมิตร ตลอดถึงวงศ์สกุลพันธุ์ทวีเป็นอย่างยิ่ง

อาตมาภาพจักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระสัทธรรมเทศนาสังคหวัตถุกถา ดังพระบาลีที่ได้อัญเชิญมาเป็นอุทเทศบทในเบื้องต้นแห่งพระธรรมเทศนานี้ว่า ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ ดังนี้ เป็นต้น แปลความว่า วิธีเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ ๔ ประการ คือ ทาน การให้ ๑ เปยฺยวัชชะ กล่าวถ้อยคำอันน่ารักจับใจ ๑ อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์แก่กัน ๑ สมานัตตตา ความเป็นผู้สม่ำเสมอในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร ๑ รวมเป็น ๔ ประการ มีอธิบายเป็นลำดับไปดังต่อไปนี้

ทาน การให้นั้น จำแนกออกเป็น ๒ ประการ คือการให้โดยเจาะจงบุคคลอย่างหนึ่ง การให้โดยสาธารณ์ทั่วไป โดยไม่เจาะจงบุคคลอย่างหนึ่ง เช่นมารดาบิดาให้อาหารเครื่องเล่นเครื่องประดับแก่บุตรธิดาในเวลาเยาว์ ให้ทรัพย์เป็นทุนรอน ให้ถิ่นฐานบ้านเรือนในเมื่อเจริญวัยขึ้นแล้ว เจ้านายสงเคราะห์แก่ข้าไทย ญาติมิตต์แจกข้าวของให้แก่กัน นี้อุทาหรณ์แห่งการให้โดยเจาะจง เป็นส่วนอนุเคราะห์ฯ บุตรธิดาผู้มีเรือน ให้ทรัพย์เป็นเครื่องเลี้ยง ให้ผ้าสรงน้ำแก่มารดาบิดาไปทางไกลหาของมาฝาก ข้าไทยและบ่าวให้สิ่งของแก่เจ้านาย เป็น

เครื่องแสดงความจงรักภักดี นี้อุทาหรณ์แห่งการให้โดยเจาะจง เป็นส่วนบูชาคือ ฉลองคุณฯ อิสสรชนหรือคนมีทรัพย์ มีใจดีอารีเผื่อแผ่แก่มหาชน สร้างถนน ขุดคลอง ทำสะพาน ปลูกต้นไม้ ขุดสระน้ำเพื่อเป็นที่พักที่อาศัย ตั้งหรือบำรุงอาโรคยสถานคือ โรงพยาบาลที่รักษาคนไข้ สร้างหรือเกื้อกูลสังฆารามต่าง ๆ นี้เป็นนิทัศนะแห่งการให้โดยสาธารณ์ ทานย่อมเป็นสังคหอุบายยึดเหนี่ยวใจของคนผู้ได้รับให้รักใคร่นับถือ มารดาบิดาไม่สนใจเพื่อจะผูกใจบุตรไว้ด้วยให้ทรัพย์สิ่งของต่าง ๆ ตามเวลา คงไม่เป็นที่รักใคร่นับถือของบุตรธิดาเหมือนได้ใฝ่ใจ เจ้านายผู้เหนียวแน่น จักไม่เป็นที่รักนับถือของข้าไทยเหมือนท่านผู้เผื่อแผ่ แม้บุตรธิดาและข้าไทยก็จักเป็นดุจกันต่อเอื้อเฟื้อในการให้ปัน แสดงน้ำใจให้ผู้ใหญ่เห็น จักเป็นที่รักใคร่ของท่านมาก ผู้บริจาคทรัพย์ทำสาธารณประโยชน์ ย่อมเป็นที่สรรเสริญของมหาชน มีคนชอบมาก ๆ บุคคลผู้มากไปด้วยความตระหนี่เหนียวแน่น กระทำให้เป็นที่คับแค้นแร้นแค้นเหี่ยวแห้ง เหมือนฟ้าฝนแล้งในฤดูคิมหันต์ ยากที่จะควบคุมผูกพันบริษัทบริวารได้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตจึงมิได้นิยมความตระหนี่ นิยมอยู่แต่พวกเศรษฐีโบราณ ทนแร้นแค้นอดอยาก ยอมตนเป็นนายโสมเฝ้าทรัพย์ ครั้นแตกดับ ทรัพย์สินก็เป็นอันตรธาน เป็นของคนอื่นหมด เป็นเรื่องชวนให้สังเวชฯ เพราะเหตุนี้จึงควรผ่อนปรนเผื่อแผ่เจือจาน ดูพอควรแก่ฐานะไม่ใช่บริจาคสละจนหมดเนื้อหมดตัว นึกถึงความมาและความมีแห่งโภคะก่อนแล้วจึงทำ สัปบุรุษบุคคลย่อมผ่อนปรนถือเอาสาระแห่งโภคทรัพย์ ด้วยการให้ผู้อื่นแต่พอดี ทรงตนและผู้อื่นไว้ทั้งสองฝ่าย คือตนเองไม่ต้องกลับขาดแคลนเป็นหนี้สินด้วยการให้ และอุปถัมภ์ผู้ได้รับให้พ้นจากความขาดแคลน พอเป็นทางตั้งตนได้ หรือเป็นเครื่องผูกน้ำใจโดยสามัคคีธรรม ข้อนี้จัดเป็นสังคหวิธีข้อต้นฯ

เปยยวัชชะ กล่าวถ้อยคำอันน่ารักจับใจนั้น ได้แก่ถ้อยคำที่เป็นสุนทรภาพสุภาสิต เว้นจากวจีทุจริต เป็นไปเพื่อความสงบระงับสำเร็จประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน ดังถ้อยคำของโทณพราหมณ์ประกาศให้กษัตริย์และเจ้านครนั้น ๆ ให้สงบระงับสงคราม ปรองดองกันแบ่งปันพระบรมสารีริกธาตุแห่งสมเด็จพระบรมโลกนาถเจ้าโดยวูปสมภาพ ถ้อยคำเช่นนี้เป็นต้น น่ารักจับใจนัก ย่อมยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้ฟังให้เกิดความนิยมนับถือผู้พูดฯ มารดาบิดาเจรากับบุตรธิดาด้วยถ้อยคำอันอ่อนหวาน คำนั้นย่อมจับใจของบุตรและธิดา ทำให้เกิดความรักความนับถือยิ่งขึ้น บุตรธิดารู้จักพูด มารดาบิดาย่อมรักเอ็นดูมากขึ้น ผู้ใหญ่ฉลาดในปฏิสันถารกล่าวถ้อยคำโปรยปรายปราศัยแก่ผู้น้อย ย่อมเป็นสง่าราศีทำตนให้เป็นที่รักที่นับถือของชนเป็นอันมาก เข้าใจพูด อาจยังผู้น้อยให้มีแก่ใจกระทำกิจการงานด้วยความจงรักภักดี วาจาเช่นนี้ พูดในกาลอันสมควร เหมาะแก่บุคคลแล้ว ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จทั้งในการสมาคม ทั้งในการชักนำ ถ้อยคำเช่นนี้มีโวหารสำหรับเรียกได้หลายอย่างว่า ปิยวาจาบ้าง สัณหวาจาบ้าง สุภาสิตบ้าง สัมมาวาจาบ้าง เป็นต้น จะเรียกอย่างไรก็ตาม คงรวบรวมความโดยอรรถรสว่า ถ้อยคำที่สำเร็จประโยชน์อันดีแก่ตนและผู้อื่น เป็นเปยยวัชชะสิ้น ข้อนี้จัดเป็นสังคหวิธีข้อ ๒

อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์แก่กันนั้น ได้แก่เวยยาวัจจ-กรรมคือช่วยขวนขวายยังกิจนั้นให้สำเร็จ มารดาบิดาช่วยขวนขวายทำธุระให้แก่บุตรธิดา เช่นให้ได้รับการศึกษา ให้ตั้งครอบครัวเคหสถานบ้านเรือน บุตรธิดาช่วยขวนขวายในกิจการของมารดาบิดาต่างจะเป็นที่รักของกัน และจะเป็นตัวอย่างอันดีของโลกฯ อิสสรชนอาธุระอย่างนั้นของผู้พึ่งพำนัก ชุบเลี้ยงอุดหนุนให้มียศศักดิ์ชื่อเสียงปรากฏในประชุมชน ย่อมจะเป็นที่รักที่นิยมของเขา ส่วนผู้พึ่งพำนักเล่า

ตั้งใจกระทำกิจการงานของท่านให้สำเร็จตามมุ่งหมายทำตนให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ ย่อมจะเป็นที่รักที่ชอบใจของท่านไม่น้อย มิตต์สหายต่างช่วยกันขวนขวายกิจธุระของกันและกันด้วยกำลังกายบ้าง ด้วยกำลังวาจาบ้าง ด้วยกำลังความคิดบ้าง ด้วยกำลังทรัพย์บ้าง ด้วยกำลังบริวารบ้าง ดังพระพุทธภาสิตว่า อตฺถมฺหิ สุขา สหายา สหายทั้งหลาย เมื่อธุระเกิดขึ้น ย่อมช่วยนำความสุขมาได้ ดังนี้ ทำให้มีไมตรีกันสนิทฯ แม้ญาติก็เป็นดุจกัน ต่างก็ได้ช่วยธุระกันตามฉันท์ญาติ จึงนับถือกันสนิท แม้มีสายใกล้ชิดโดยกำเนิดแต่ห่างกันโดยกิจการ สู้ญาติผู้เอาธุระกันมิได้ เพราะอย่างนั้น จึงมีพระพุทธภาสิตว่า วิสฺสาสา ปรมา ญาติ ผู้คุ้นเคยนับว่าเป็นญาติสนิทฯ อัตถจริยา ที่กระทำให้เหมาะแก่คราวแก่บุคคล ย่อมอำนวยศุภผล ดังแสดงมา ข้อนี้ขัดเป็นสังคหวิธีข้อ ๓

สมานัตตตา ความเป็นผู้สม่ำเสมอในธรรมนั้น ๆ เช่นญาติผู้อ่อนโดยวัย แม้เป็นผู้วิเศษกว่าด้วยอิสสริยศ ด้วยอำนาจ ด้วยโภคทรัพย์ ด้วยบริวาร ก็ทำการอ่อนน้อมแก่ญาติผู้เจริญวัยกว่า แต่ก่อนเคยนับถือมาอย่างไร ภายหลังก็นับถืออย่างนั้น ย่อมรักใคร่แสดงความนับถือตอบ ต่างทำความสามัคคีด้วยกันและกันโดยนัยนี้ สกุลวงศ์ย่อมตั้งเป็นปึกแผ่นแน่นหนาเป็นกำลังใหญ่ อันนี้เป็นสมานัตตตาในอปจายนธรรมฯ ญาติผู้เสมอกันโดยชั้น โดยวัย ก็แสดงความนับถือกันโดยฉันท์ญาติ ญาติผู้ใหญ่มีความเมตตา นับถือญาติผู้น้อย ต่างย่อมสนิทสนมกัน ต่างช่วยอุดหนุนสกุลวงศ์ของตนให้เจริญ ความสามัคคีแห่งญาติย่อมยังสุขให้เกิดทั่วไปฯ มิตต์ต่อมิตต์เคยสนิทสนมกันมาอย่างไร ก็คงนับถือสนิทสนมกันตามเดิม แม้ความเจริญจะส่งเสริมก็ไม่กลับกลาย ทั้งสองฝ่ายได้รักษามิตตธรรมมั่นคงอยู่ ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จได้เหมือนกัน ญาติต่อญาติ มิตต์ต่อ

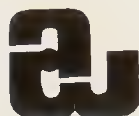
มิตต์ นับถือกันตามฐานะ อันนี้เป็นสมานัตตาในสมานธรรม ชนผู้ตั้งอยู่เป็นหมู่ เป็นคณะ เช่นภิกษุสงฆ์ ย่อมตั้งอยู่ด้วยอำนาจความเป็นผู้มีธรรมเสมอกัน ไม่อย่างนั้นไม่อาจยังความสามัคคีให้เป็นไป นี้สมานัตตตาในธัมมจริยาฯ

สมานัตตตานี้ ทำให้เหมาะแก่ฐานะของบุคคล ของคณะแล้ว ย่อมเหนี่ยวน้ำใจของบุคคลของคณะไว้ในสามัคคีธรรม ข้อนี้เป็นสังคหวิธีที่สุด สังคหวิธี ๔ ประการ คือ ทาน เปยยวัชชะ อัตถจริยา สมานัตตตา มีเนื้อความพร้อมทั้งอรรถาธิบายดังได้บรรยายมาฉะนี้แล

นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ได้เป็นที่รักใคร่ชอบพอกับลูกหลานญาติมิตร เพื่อนฝูงทั้งผู้น้อยกว่า ผู้เสมอกัน และผู้ใหญ่กว่า ทั้งนี้ก็เพราะนางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ได้ประพฤติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือสังคหวัตถุทั้ง ๔ ประการ จนเป็นนิสัยปัจจัย ให้นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี สามารถปฏิบัติภารกิจทั้งส่วนตัว ส่วนร่วม ส่วนประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ ได้เป็นที่เรียบร้อยทุกประการ ทั้งนี้ก็โดยอาศัยบริวาร ซึ่งล้วนแต่มีความนิยมในจิตใจของ นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมดังที่แสดงมาแล้ว

เมื่อนางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ได้ถึงแก่มรณกรรมและในวโรกาสที่บำเพ็ญกุศลสัตมวารครบ ๗ วัน ในครั้งนี้ จึงได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ด้วยเหตุที่พระองค์ผู้มีพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณต่อผู้อยู่ภายใต้ร่มพระบารมีเช่นนี้ จึงนับเป็นเกียรติแก่นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี และวงศ์ตระกูลพันธ์ทวีอย่างสูงยิ่ง

ขออานุภาพแห่งพระราชกุศล และบุญกุศลตลอดคุณงามความดีที่นางทวีพัฒน์ พันธุ์ทวี ได้สั่งสมอบรมมา จงเป็นประโยคสมบัติอำนวยสุขสวัสดิ์ ให้นางทวีวัฒน์ พันธุ์ทวี ได้เสวยสุขในสุคติสัมปรายภพสมตามพระราชประสงค์จงทุกประการ อาตมภาพได้ถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา สมควรแก่เวลาด้วยประการฉะนี้ ขอถวายพระพร

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล

110/66-68 ถนนพระราม 6 (เจริญผลตัดใหม่) พญาไท กรุงเทพฯ โทร. 2818197